

بِسْمِ اللّٰهِ الرَّحْمٰنِ الرَّحِیْمِ

۲۶۹۶۲

دانشگاه علم و صنعت ایران
دانشکده برق

مرکز اسناد و کتابخانه ملی
جمهوری اسلامی ایران

طراحی تراشه کیت درایور برای کنترل
الکتروموتور DC بدون جاروبک

نگارش: غلامرضا نجفی تبریزی

پایان نامه برای دریافت درجه کارشناسی ارشد
رشته مهندسی برق - الکترونیک

اساتید راهنما و مشاور: آقای دکتر غلامحسین روئین تن
آقای دکتر عبدالرضا رحمتی

۱۴۲۱۳

سال تحصیلی: آذرماه ۱۳۷۴

۲۹۹۶۲

چکیده:

در این پروژه مطالعه کاملی بر روی الکتروموتورهای DC بدون جاروبک / ساختمان - انواع - روابط حاکم و روشهای متداول کنترل آنها، و سنسورهای تعیین موقعیت در ارتباط با کنترل این نوع الکتروموتورها صورت گرفته است.

سپس عناصر و قطعات نیمه هادی قدرت را برای فعال نمودن تغذیه الکتروموتور، بررسی نموده و در میان آنها عنصر IGBT را به عنوان عنصری نزدیک به ایده آل، انتخاب و بررسی های کاملی بر روی آن انجام دادیم.

در میان روشهای کنترل، روش تغذیه سینوسی به عنوان مناسب ترین روش انتخاب گردید و پس از بررسی انواع روشهای کنترل نوع سینوسی، روش کنترل سینوسی با هیستریزس به دلیل سادگی اجرا و پاسخ سریع، مدنظر قرار گرفت و محاسبات دقیق ریاضی بر روی آن انجام گردید.

سرانجام با بدست آوردن بلوک دیاگرام روش کنترل و با عنصر سوئیچینگ قدرت انتخاب شده، تراشه های مختلف در این زمینه، بررسی و بلوک دیاگرام تراشه مورد نظر، طراحی گردید. سپس هر یک از بلوکهای سیستم کنترل مذکور را با تکنولوژی CMOS طراحی و با استفاده از نرم افزار اسپایس^۱، رفتار آنها را شبیه سازی و طرح آن را بهینه نمودیم.

در انتها تراشه فوق همراه با پارامترهای الکتروموتور، به طور کامل با اسپایس شبیه سازی گردید و اثر تغییرات پارامترهای مختلف الکتروموتور از قبیل؛ گشتاور بار - ضریب اصطکاک و ممان اینرسی، بر روی جریان استاتور و دور الکتروموتور، بررسی گردید.

تقدیر و تشکر

بدینوسیله از زحمات اساتید ارجمند آقای دکتر روئین تن و آقای دکتر رحمتی، که راهنمای اینجانب در انجام پروژه و به خصوص آقای دکتر روئین تن که در طراحی مدارات و همینطور تنظیم و تصحیح این پایان نامه، صمیمانه با اینجانب همکاری نمودند، سپاسگزاری و قدردانی می نمایم.

امیدوارم پایان نامه حاضر مورد توجه کلیه علاقمندان قرار گیرد.

غلامرضا نجفی تبریزی

فهرست مطالب

صفحه	عنوان
۱	مقدمه
۳	فصل اول : ساختمان الکتروموتورهای DC بدون جاروبک
۴	۱-۱ - آشنایی با الکتروموتورهای DC بدون جاروبک
۷	۱-۲ - انواع الکتروموتورهای DC بدون جاروبک
۱۰	۱-۳ - بررسی روابط حاکم بر الکتروموتور DC بدون جاروبک
۱۴	۱-۴ - ارائه مدل برای الکتروموتورهای DC بدون جاروبک
۱۷	۱-۵ - سیستم کنترل الکتروموتورهای DC بدون جاروبک
۲۲	فصل دوم : بررسی گیرنده‌های موقعیت رتور
۲۳	۲-۱ - سنسورهای تعیین موقعیت رتور
۲۴	۲-۲ - سنسور اندازه‌گیری القایی
۲۶	۲-۳ - سنسور اندازه‌گیری گالوانو مغناطیسی
۲۷	۲-۴ - سنکرو ماشین یا ریزولور
۲۸	۲-۵ - ارزیابی سیگنال ریزولور
۲۹	۲-۶ - مدل اطلاعات آنالوگ ریزولور به دیجیتال
۳۱	فصل سوم : بررسی قطعات و ابزار نیمه هادی‌های قدرت
۳۲	۳-۱ - تریستور

فهرست مطالب

صفحه	عنوان
۳۳	۳-۲ - تراپاک
۳۴	۳-۳ - ترانزیستور دو قطبی قدرت
۳۶	۳-۴ - <i>Power - Mosfet</i>
۳۷	۳-۵ - ترانزیستور دو قطبی با گیت عایق شده (<i>IGBT</i>)
۳۹	۳-۶ - ترانزیستور القایی استاتیکی (<i>SIT</i>)
۴۰	۳-۷ - ترانزیستور القایی استاتیکی (<i>SITH</i>)
۴۳	۳-۸ - بررسی بیشتر <i>IGBT</i>
۴۶	۳-۹ - عملکرد <i>IGBT</i>
۴۸	۳-۱۰ - تلفات قدرت
۵۱	۳-۱۱ - مدار فرمان به گیت
۵۳	۳-۱۲ - اسنابر
۵۴	۳-۱۳ - موازی نمودن <i>IGBT</i> ها
۵۶	۳-۱۴ - حفاظت در مقابل قفل گردیدن
۵۹	فصل چهارم : روش های کنترل
۶۰	۴-۱ - ساختمان کنترل کننده
۶۳	۴-۲ - روشهای کنترل فرمان سینوسی
۶۶	۴-۳ - روش کنترل هیستریزس

فهرست مطالب

عنوان	صفحه
۴-۴- روش کنترل پیش‌بینی.....	۶۸
۴-۵- روش کنترل وقفی.....	۷۱
۴-۶- مد انتخاب.....	۷۲
۴-۷- محاسبه ولتاژ بهینه.....	۷۲
۴-۸- مدولاسیون پهنای پالس.....	۷۴
۴-۹- محاسبه دقیق ریاضی فرکانس سوئیچینگ در روش هیستریزس.....	۷۶
۴-۱۰- شبیه‌سازی تجهیزات کنترل.....	۸۷
فصل پنجم : اجرای طرح تراشه.....	
۵-۱- طراحی تراشه گیت درایور کنترل الکتروموتور DC بدون جاروبک.....	۹۱
۵-۲- اولین طرح.....	۹۳
۵-۳- طرح دوم.....	۹۵
۵-۴- طرح سوم.....	۹۵
۵-۵- طرح انجام شده در این پروژه.....	۹۷
۵-۶- مدارات حفاظت در تراشه دوم.....	۱۰۲
۵-۷- طراحی بلوکها با استفاده از تکنولوژی MOS	۱۰۲
۵-۸- طراحی مدار انتقال دهنده سطح ولتاژ بالا.....	۱۰۴
۵-۹- مدارات تقویت کننده فرمان طبقه نهایی.....	۱۰۸

فهرست مطالب

صفحه	عنوان
۱۱۱	۵-۱۰- طراحی منابع جریان و ولتاژ.....
۱۲۳	۵-۱۱- طراحی مدار ضرب کننده.....
۱۳۱	۵-۱۲- طراحی <i>OP-AMP</i>
۱۳۴	۵-۱۳- طراحی <i>OP-AMP</i> موردنظر در این پروژه.....
۱۳۹	۵-۱۴- طراحی مدارات مقایسه گر.....
۱۴۵	۵-۱۵- روش حذف اُفتست در مدارات مقایسه گر.....
۱۵۲	۵-۱۶- مدار تأخیر زمانی <i>CMOS</i>
۱۵۴	۵-۱۷- جوابهای شبیه سازیهای نهایی تراشه فوق با استفاده از <i>PSPICE</i>
۱۵۶	فصل ششم : نتیجه گیری و پیشنهاد ادامه کار.....
۱۶۲	مراجع.....

فهرست جداول و شکلها

فصل اول

شماره	شرح	صفحه
شکل ۱-۱-	منحنی مشخصه سرعت گشتاور موتور DC بدون جاروبک	۶
شکل ۱-۲-	ساختمان الکتروموتور DC بدون جاروبک	۶
جدول ۱-۱-	مقایسه الکتروموتور DC معمولی بدون جاروبک	۷
شکل ۱-۳-	ساختمان الکتروموتور DC تخت	۸
شکل ۱-۴-	الکتروموتورهای DC تخت بدون جاروبک	۸
شکل ۱-۵-	ساختمان الکتروموتور آرمیچر دیسکی	۹
شکل ۱-۶-	الکتروموتور آرمیچر دیسکی DC بدون جاروبک	۹
جدول ۱-۲-	مقایسه میان موتورهای تخت و آرمیچر دیسکی بدون جاروبک	۱۰
شکل ۱-۷-	مدار یک الکتروموتور DC بدون جاروبک دو قطبی	۱۱
شکل ۱-۸-	مدار استاتور الکتروموتور ۳ فاز	۱۲
شکل ۱-۹-	دیاگرام فازی موتور DC بدون جاروبک	۱۳
شکل ۱-۱۰-	مدار معادل الکتروموتور DC بدون جاروبک، سه فاز	۱۴
شکل ۱-۱۱-	مدار معادل مکانیکی	۱۶
شکل ۱-۱۲-	مدار معادل یک فاز موتور	۱۶
شکل ۱-۱۳-	مدار آرمیچر با در نظر گرفتن عکس العمل آرمیچر	۱۷
شکل ۱-۱۴-	مدار معادل کلی هر فاز موتور	۱۷
شکل ۱-۱۵-	-	۱۸
شکل ۱-۱۶-	سیگنالهای مربعی	۱۹
شکل ۱-۱۷-	سیستم کنترل موتور از نوع فرمان موج مربعی	۱۹
شکل ۱-۱۸-	سیگنالهای سینوسی	۲۰
شکل ۱-۱۹-	سیستم کنترل سینوسی موتور	۲۱
جدول ۱-۳-	مقایسه میان دو نوع سیستم فرمان	۲۱

فصل دوم:

شماره	شرح	صفحه
شکل ۲-۱-	سنسور اندازه گیری القایی B و A با جابجایی فاز در سیگنال های خروجی	۲۴
شکل ۲-۲-	شکل موجهای سنسور اندازه گیری القایی	۲۵
شکل ۲-۳-	سنسور اندازه گیری گالوانو مغناطیسی	۲۶
شکل ۲-۴-	شکل موجهای ریزولور (a) ساختمان ریزولور (b)	۲۷
شکل ۲-۵-	مبدل اطلاعات آنالوگ ریزولور به دیجیتال RDC	۲۹
شکل ۲-۶-	پردازش سیگنالهای ریزولور	

فصل سوم:

شماره	شرح	صفحه
شکل ۳-۱-	(a) نمایش تریستور (b) منحنی مشخصه تریستور	۳۲
شکل ۳-۲-	(a) نمایش ترایاک (b) منحنی مشخصه ولت - آمپر - ترایاک	۳۴
شکل ۳-۳-	نواحی عملکرد مطمئن در یک ترانزیستور دارلینگتون قدرت	۳۵
شکل ۳-۴-	(a) $Power\ Mosfets$ نمایش مداری (b) ساختار داخلی	۳۶
شکل ۳-۵-	ناحیه عملکرد مطمئن $Power - Mosfet$	۳۷
شکل ۳-۶-	ساختار عنصر $IGBT$ با مدار تعادل آن و سمبل عنصر	۳۷
شکل ۳-۷-	(a) SIT نمایش مداری (b) ساختار داخلی	۳۹
شکل ۳-۸-	(a) $SITH$ نمایش مداری (b) ساختار داخلی	۴۰
	جدول کلی مقایسه میان عناصر الکترونیک صنعتی	۴۱ و ۴۲
شکل ۳-۹-	$IGBT$	۴۴
شکل ۳-۱۰-	منحنی مشخصه ولت - آمپر $IGBT$	۴۵
شکل ۳-۱۱-	منحنی افت ولتاژ در حال هدایت در مقابل چگالی جریان	۴۶
شکل ۳-۱۲-	تغییرات زمان قطع در مقابل تغییرات مقاومت گیت - امیتر	۴۷
شکل ۳-۱۳-	کنترل زمان سقوط برای عنصر کند	۴۷
شکل ۳-۱۴-	کنترل زمان سقوط برای عنصر سریع	۴۷
شکل ۳-۱۵-	بدون شرح	۴۸
شکل ۳-۱۶-	بدون شرح	۴۸
شکل ۳-۱۷-	شکل موجهای سوئیچینگ (a) برای بار اهمی (b) برای بار القایی	۴۸

۵۱	مدار ساده فرمان به گیت	شکل $a-18-3$
۵۲	ایزولاسیون	شکل $b-18-3$
۵۲	فرمان غیر متقارن	شکل $c-18-3$
۵۳	درایو نوع القایی محدود شده	شکل $d-18-3$
۵۳	خاموش گردیدن $IGBT$ باو یا بدون اسنابر قطبی	شکل $3-19$
۵۴	اوج تلفات قدرت $IGBT$ باو یا بدون اسنابر	شکل $3-20$
۵۵	منحنی آفت ولتاژ در حال هدایت	شکل $3-21$
۵۵	مدار معادل دو $IGBT$ موازی شده در فرکانس پائین	شکل $3-22$
۵۶	مدار معادل دو $IGBT$ موازی شده در فرکانس بالا	شکل $3-23$
۵۷	بدون شرح	شکل $3-24$
۵۷	اثر هال	شکل $3-25$
۵۸	حس کردن جریان به صورت پالس	شکل $3-26$

فصل چهارم:

صفحه	شرح	شماره
۶۰	ساختمان کنترل کننده موتور DC معمولی	شکل $4-1$
۶۱	ساختمان کنترل کننده موتور DC بدون جاروبک	شکل $4-2$
۶۲	مشابه سازی فاز سوم (a) دیاگرام برداری (b) بلوک دیاگرام مداری	شکل $4-3$
۶۲	جایگاه IC کنترل	شکل $4-4$
۶۳	دیاگرام موتور از نوع فرمان سینوسی	شکل $4-5$
۶۵	(a) مدار سوئیچینگ قدرت موتور 3 فاز DC بدون جاروبک - (b) فضای برداری ولتاژ اینورتر	شکل $4-6$
۶۷	اساس سیستم کنترل جریان هیستریزس	شکل $4-7$
۶۷	عملکرد خروجی کنترل جریان هیستریزس	شکل $4-8$
۶۹	شمای کنترل جریان پیش بینی	شکل $4-9$
۷۰	عملکرد خروجی کنترل جریان پیش بینی	شکل $4-10$
۷۱	کنترل موتور DC بدون جاروبک به روش وقفی	شکل $4-11$
۷۳	محاسبه بردار بهینه ولتاژ (a) مدل محاسبه (b) دیاگرام برداری	شکل $4-12$
۷۴	مدولاسیون عرض پالس	شکل $4-13$
۷۵	بدون شرح	جدول $4-2$

۷۶	روش کنترل هیستریزس	شکل ۴-۱۴-
۷۷	شکل موج جریان و ولتاژ خروجی	شکل ۴-۱۵-
۸۰	تغییرات فرکانس سوئیچینگ با تغییر ولتاژ تغذیه	شکل ۴-۱۶-
۸۰	تغییرات فرکانس سوئیچینگ با شیب جریان مرجع	شکل ۴-۱۷-
۸۱	دیاگرام فازی ماشین مغناطیس دائم	شکل ۴-۱۸-a-
۸۴	بدون شرح	جدول ۴-۳-
۸۵	باند هیستریزس متناسب برای مدولاسیون ثابت	شکل ۴-۱۸-b-
۸۵	شکل موج ولتاژهای PWM	شکل ۴-۱۹-
۸۵	ولتاژ و جریان PWM در یک سیکل	شکل ۴-۲۰-
۸۷	بلوک دیاگرام برای کنترل هیستریزس	شکل ۴-۲۱-
۸۸	شبیه سازی جریان فازی در روش کنترل هیستریزس	شکل ۴-۲۲-
۸۹	انتخاب بهینه پارامترهای کنترل در روش هیستریزس	شکل ۴-۲۳-

فصل پنجم:

صفحه	شرح	شماره
۹۱	بدون شرح	شکل ۵-۱-
۹۱	بدون شرح	شکل ۵-۲-
۹۲	بلوک دیاگرام سیستم کنترل	شکل ۵-۳-
۹۲	بلوک دیاگرام اصلی کار طراحی IC	شکل ۵-۴-
۹۳	طرح IC - L 6231 A	شکل ۵-۵-a-
۹۴	شکل موجهای خروجی IC - L 6231 A	شکل ۵-۵-b-
۹۵	طرح LM 621	شکل ۵-۶-
۹۶	طرح GS 601	شکل ۵-۷-
۹۶	منطق کموتاسیون	شکل ۵-۸-
۹۷	طریقه استفاده از GS 601 در اینورتر سه فاز	شکل ۵-۹-
۹۸	طرح تراشه اول IC کنترل دور الکتروموتور بدون جاروبک DC	شکل ۵-۱۰-
۹۸	بلوک دیاگرام روش هیستریزس درایور نوع سینوسی	شکل الف-۱۱-۵-
۹۹	بلوک دیاگرام نهایی انتخاب شده مدار اول	شکل ب-۱۱-۵-
۱۰۰	طرح تراشه دوم	شکل ۵-۱۲-
۱۰۱	دیاگرام مربوط به اجرای زمان مرده در تراشه دوم	شکل ۵-۱۳-

۱۰۱	بلوک دیاگرام طرح انجام شده در تراشه دوم	شکل ۱۴-۵-
۱۰۲	طرح حفاظت <i>SOA</i>	شکل ۱۵-۵-
۱۰۵	یک شاخه فازی از اینورتر	شکل ۱۷-۵-
۱۰۵	شبکه بوستینگ ولتاژ در گیت درایور	شکل ۱۸-۵-
۱۰۶	بدون شرح	شکل ۱۹-۵-
۱۰۷	انتقال سطح ولتاژ بالا	شکل ۲۰-۵-
۱۰۹	بدون شرح	شکل ۲۱-۵-
۱۱۰	طبقه درایور خروجی با تکنولوژی ترانزیستور دو قطبی	شکل ۲۲-۵-
۱۱۰	طبقه درایور خروجی تکنولوژی <i>CMOS</i>	شکل ۲۳-۵-
۱۱۲	مدار منبع جریان مرجع	شکل ۲۴-۵-
۱۱۴	بدون شرح	شکل ۲۵-۵-
۱۱۴	مدار ولتاژ مرجع	شکل ۲۶-۵-
۱۱۵	مدار منبع ولتاژ مرجع	شکل ۲۷-۵-
۱۱۷	رژیم اینورژن ضعیف	شکل ۲۸-۵-
۱۲۰	ولتاژ تجربی گیت تابع جریان زیر آستانه در عناصر کانال طولانی	شکل ۲۹-۵-
۱۲۱	ناحیه تخلیه در <i>Mosfet</i> کانال کوتاه در جریان زیر آستانه	شکل ۳۰-۵-
۱۲۲	مدار ولتاژ مرجع با استفاده از ترانزیستورهای اثر میدان	شکل ۳۱-۵-
۱۲۵	مدار ضرب کننده به روش جمع-تفریق	شکل ۳۴-۵-
۱۲۷	بلوک دیاگرام مدار ضرب کننده	شکل ۳۵-۵-
۱۳۰	تحقق مدار ضرب کننده استفاده شده در این پروژه	شکل ۳۶-۵-
۱۳۲	زوج تفاضلی جبران شده توسط بار	شکل ۳۷-۵-
۱۳۵	طبقه تفاضلی ورودی اشباع نشده	شکل ۳۸-۵-
۱۳۸	طرح کلی <i>OP-AMP</i> مورد نظر	شکل ۳۹-۵-
۱۴۰	مدار مقایسه گر با هیستریزس	شکل ۴۰-۵-
۱۴۲	مدار مقایسه گر با روش ترانسکانداکتانس	شکل ۴۱-۵-
۱۴۳	مدار مقایسه گر ترانسکانداکتانس با هیستریزس	شکل ۴۲-۵-
۱۴۳	مدار مقایسه گر استفاده شده در این پروژه	شکل ۴۳-۵-
۱۴۷	روشهای حذف آفست (a) روش <i>IOS</i> (b) روش <i>OOS</i>	شکل ۴۴-۵-
۱۴۹	حذف آفست در چند طبقه	شکل ۴۵-۵-
۱۴۹	مدار وقفه دینامیکی <i>CMOS</i>	شکل ۴۶-۵-
۱۵۳	مدار تأخیر مورد استفاده در این پروژه	شکل ۴۷-۵-
۱۶۰	بلوک دیاگرام پیشنهاد ادامه کار	شکل ۱-۶-

مقدمه

رشد سریع و بی‌وقفه مدارات مجتمع الکترونیک، تحولی شگرف در تمامی ابعاد زندگانی انسان، منجمله ارتباطات، مهندسی پزشکی و صنعت پدید آورده است.

تا سالیان پیش تحول و پیشرفت در الکترونیک صنعتی تنها منحصر به پیشرفت در دسترسی به عناصر با قدرت و فرکانس سوئیچینگ بالاتر بود، در حالی که با مطرح شدن مدارات مجتمع الکترونیک، امروزه دسترسی به مدارات مجتمع جهت پردازش سیگنال‌های قدرت، کنترل و رگولاسیون مناسب، از ارکان اصلی پیشرفت در این علم به شمار می‌آید، هرچند که تحقیق و پژوهش در دسترسی به عناصر قدرت سریع و توانایی بالا هنوز هم به قوت خود باقی است.

سعی و تلاش محققان در این زمینه بیشتر معطوف به طراحی و ساخت مدار مجتمع خاص برای هر کاربرد ویژه می‌باشد.

در واقع سعی شده است تا از حالت عمومی به حالت‌های اختصاری‌تر و ویژه حرکت نمایند. یکی از این موارد، کنترل موتورهای بدون جاروبک DC^1 یا همان موتورهای کموتاسیون الکترونیکی $(ECM)^2$ می‌باشند، که با مطرح گردیدن مغناطیس‌هایی مانند، *Samarium-Neodyn* و *Samarium-Cobalt* ساخت رتور به صورت یکپارچه از آنها، تحولی نوین در صنعت سرو موتورها پدید آورده است، به ویژه آن که توانایی دسترسی به دورهای بالا تا $10600rpm$ و قدرت تا $10hp$ در آن میسر می‌باشد.

هدف این پروژه، طراحی مدار مجتمع برای درایو نمودن مدار قدرت اینورتر 3 فاز با عناصر *Mos-Gated* (مانند *IGBT* و *Power-Mosfet*)، برای کنترل موتور DC بدون جاروبک می‌باشد.

یعنی با فرض دسترسی به پارامترهای اصلی الکتروموتور، مانند جریان، وضعیت رتور و دور الکتروموتور، و اعمال آنها به مدار مجتمع مورد نظر، بتوانیم به گشتاور صاف و ثابت، دسترسی

پیدا نمائیم.

در فصل اول، با این الکتروموتورها آشنا می‌گردیم، در فصل دوم، آشکار سازهای وضعیت رتور را توضیح خواهیم داد. در فصل سوم، به بررسی عناصر قدرت خواهیم پرداخت و عناصر *Mos-Gated* را به صورت مفصل تشریح خواهیم نمود.

در فصل چهارم، انواع سیستم‌های کنترل و روش‌های رگولاسیون جریان، تشریح و بلوک دیاگرام اصلی کار ترسیم، می‌گردد.

در فصل پنجم و ششم، پس از مشخص شدن دیاگرام اصلی کار، به طراحی هر یک از بلوک‌های مداری با تکنولوژی *CMOS*، پرداخته و هر قسمت را با *Spice* شبیه‌سازی، می‌نمائیم.

در این پروژه سعی گردیده است تا با استفاده از مقالات تحقیقی روز مجلات معتبر^۱، روش‌های نو مورد بررسی قرار می‌گیرد و روش‌های اصلاحی نیز، پیشنهاد گردد.

1. Power Electronics IEEE Electron Device IEEE solid state circuits IEEE